

سنجش معیارهای سرزندگی در فضاهای گردشگری شهری

(نمونه موردی: حافظیه و سعدیه، شهر شیراز)

چکیده:

در سال‌های اخیر توجه به کیفیت فضاهای گردشگری شهری به طور گسترده‌ای در مطالعات بسیاری از رشته‌های مختلف مورد توجه قرار گرفته است. از سویی انسان، مهم‌ترین عامل حیات بخشیدن به فضاهای زندگی است و حضور انسان در فضاهای عمومی نشان دهنده ی یک محیط سرزنده شهری می باشد. این پژوهش با این پیش فرض که سرزندگی در فضاهای گردشگری سبب تقویت کیفیت فضایی شده و به جذب گروه‌های مختلف سنی در این دسته از فضاها کمک می کند، در پی پاسخگویی به این دو سؤال است که "چه معیارهایی بیشترین و کمترین نقش را در ارتقاء سرزندگی فضاهای گردشگری دارند؟" و "از میان این دو فضای گردشگری حافظیه و سعدیه کدام یک سرزنده تر است؟" در راستای پاسخگویی به سوالات پژوهش ابتدا از طریق روش تحلیل محتوا، تعاریف و ابعاد مفهوم سرزندگی و نظرات اندیشمندان این حوزه مورد مطالعه قرار گرفت و هفت مؤلفه اصلی در این زمینه به دست آمد. در ادامه پس از استخراج شاخص‌های اصلی سرزندگی، پرسشنامه‌ها تهیه و در مکانهای مورد پژوهش، توزیع و جمع آوری شد. سپس اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه، از طریق نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داده است که مؤلفه‌هایی چون تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، حضورپذیری مردم، نفوذپذیری، مکان، امنیت و خوانایی باعث بالا بردن حس سرزندگی در فضاهای گردشگری می شوند و از این میان اهمیت مولفه تنوع و جذابیت از سایر موارد بیشتر است. از سویی این متغیرها در دو فضای حافظیه و سعدیه دارای تفاوت معناداری نمی باشند و میزان سرزندگی هر دو بنا تفاوت چندانی ندارد.

واژه‌های کلیدی: سرزندگی، معماری، شیراز، حافظیه، سعدیه

اگر شهر را به مانند یک موجود زنده فرض کنیم برای ادامه زندگی به سرزندگی و نشاط نیازمند است. واضح است که لازمه سرزندگی فضاهای شهری، حضور مردم در شهر است. (خستو و رضوانی، 1389) فضاهای عمومی، مهم ترین بخش شهرها و محیط های شهری به شمار می آیند. در چنین عرصه هایی، بیشترین تماس و تعامل بین انسان ها رخ می دهد. (پوراحمد، 1388) فضاهای عمومی به مجموعه شرایط و عواملی اطلاق می گردد که زنده و پویا بوده و دارای فرهنگ، هویت و شخصیت باشند. این فضاها باید به گونه ای باشند که افراد با ویژگی های مختلف سنی، جنسی و فرهنگی بتوانند با حضور در آن ها، خواسته های خود را محقق ساخته و فعالیت های متنوع مورد نیازشان را برآورده نمایند. (ناپلین و همکاران، 1390) امروزه در شهرهای ما، بافت های تاریخی دارای فضاهای زنده شهری نیستند، سرزندگی در بافت های تاریخی با تعاملات مردم در شهر میسر می شود. (محمدی و تقی پور، 1394) از مشکلات جدی امروزه در عصر تکنولوژی، کاهش احساس شادی و سرزندگی است. از آنجا که رسالت هنر معماری بهبود وضعیت زیستی بشر از طریق افزایش کیفیت فضا می باشد؛ و این امر زمانی محقق می شود که نه تنها پاسخگوی جنبه های عملکردی و زیبایی شناختی باشد، بلکه نیازهای روانی و رویاهای روزمره ی افراد را نیز برآورده سازد. لذا می توان سرزندگی را جزئی جدایی ناپذیر از یک معماری مطلوب دانست که در صدد است حس نشاط را به مخاطبان فضا منتقل کند. (هاشم پور و کایینی، 1394) همچنین از مشکلات اساسی شهرها و فضاهای عمومی در حال حاضر، فقدان روح زندگی در آن ها می باشد. به گونه ای که فضاهای عمومی فقط به محلی برای عبور تبدیل شده اند و میل و رغبت زیادی برای ماندن در فضاها وجود ندارد. امروزه ایجاد نشاط، شادی و به طور کلی سرزندگی شهری به یکی از دغدغه های مهم در نظام های شهری به ویژه در کشورهای توسعه یافته تبدیل شده است. افزایش کیفیت سرزندگی باعث حضور بیشتر مردم در فضاهای شهری می شود که این امر موجب تقویت و ارتقای شهر خواهد شد.

هدف از انجام این پژوهش رسیدن به معیارها و عواملی است که بر روی سرزندگی تأثیرگذار هستند و اینکه این عوامل در بافت های تاریخی و به طور ویژه " حافظیه و سعدیه " تا چه حد می تواند بر احیاء و باز زنده کردن و کاهش فرسودگی و جذب گردشگران مؤثر باشد. فرضیه های این پژوهش عبارتند از:

1. مؤلفه هایی چون تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، حضورپذیری مردم، نفوذپذیری، مکان، امنیت و خوانایی باعث بالا بردن حس سرزندگی در فضاهای گردشگری می شوند.
2. تنوع و جذابیت مهمترین عامل افزایش دهنده سرزندگی در فضاهای گردشگری است.
3. آرامگاه حافظ از لحاظ سرزندگی دارای وضعیت مناسب تری نسبت به آرامگاه سعدی است.

پیشینه پژوهش

سرزندگی از لحاظ لغوی در فرهنگ لغت دهخدا، به معنای نشاط و شادی، سبکی و چالاکي، خوشی و خوشحالی آمده است. در تعریف سرزندگی می توان گفت که احساس سرزندگی با احساس شادمانی ارتباط نزدیکی دارد و به عنوان یکی

از تجارب درونی سرشار از انرژی معرفی می گردد. (هاشم پور و کابینی، 1394). برای مفهوم سرزندگی، برابری گوناگونی در غرب وجود دارد از آن جمله میتوان به Liveliness, Livability Viability, Vitality اشاره نمود؛ که البته به جز " Vitality لغات دیگر، بیشتر به مفهوم زیست پذیری و قابلیت زندگی نزدیک هستند (Cowan, 2005). در لغتنامه شهرسازی رابرت کوان¹، سرزندگی و زیست پذیری در کنار هم آمده و اینگونه معنی شده است: Vitality and "Viability که ویژگی مراکز شهرهای کوچک و بزرگ موفق است. سرزندگی شهر بازتاب سطح شلوغی آن در اوقات مختلف روز و در بخشهای مختلف است؛ در صورتی که زیست پذیری میزانی برای سنجش ظرفیت آن برای جذب سرمایه برای بقاء، بهبود و تطابق نیازهای متغیر است (خستو و همکاران، 1389). چارلز لاندری² مفهوم سرزندگی را به گونه ای متفاوت بررسی نموده؛ او 9 معیار مؤثر را برای شناسایی یک شهر سرزنده و زیست پذیر برمی شمارد: تنوع، دسترسی، ایمنی و امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت، ارتباط و تشریک مساعی، ظرفیت سازمانی و رقابت (Landry, 2000). جیکوبز³ (1961) در اثر خود "مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکا"، 5 معیار را برای محیطی با کیفیت مطلوب و سرزنده تعیین می نماید: در نظر گرفتن فعالیتهای مناسب پیش از توجه به نظم بصری محیط، اختلاط کاربری چه از نظر نوع استفاده و چه حضور ابنیه با سن های مختلف کنار هم، توجه به خیابان، نفوذپذیری بافت، اختلاط اجتماعی و انعطاف پذیری فضاها. پس از بررسی نظریه های گوناگون جدول (1) شکل گرفت.

جدول (1): تعریف سرزندگی از دیدگاه نظریه پردازان مختلف

سرزندگی	نظریه پردازان
قابلیت مکان برای تأمین تنوعی از فعالیت ها و استفاده کنندگان با پیش زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با هدف تنوع تجربیات و تعاملات اجتماعی	دادپور، 1390
امکان برقراری برخوردها و کنش های مفید بین افراد و تماشا کردن دیگران	جیکوبز، 1961
فراهم آوردن امکان زندگی راحت در یک شهر	جکوبز و اپلیارد ⁴ ، 1987
جاییکه افراد بتوانند در محیطی ایمن (به ویژه برای کودکان)، آسایش و سلامتی، به دور از تراکم جمعیت، آلودگی های صوتی و هوا زندگی کنند.	اپلیارد، 1982
هماهنگی محیط با نیازهای بیولوژیکی انسان	لینچ ⁵ ، 1981
هویت داشتن، وجود زندگی اجتماعی در شهر، خوشبختی و پیشرفت اجتماع و اشخاص و پایداری اکولوژیکی	سالزانو ⁶ ، 1997
امکان تماشای مردم و شنیدن صدای آنها، امکان گرد هم آمدن غیر رسمی مردم در عرصه های عمومی، فرصت اجتماعی شدن برای کودکان و جوانان در عرصه های عمومی، تأیید و ارزش قائل شدن همه شهروندان برای یکدیگر و احترام به معرفت و آگاهی تمام ساکنان	لنارد ⁷ ، 1997
میزان سازگاری یک محل با فعالیت های غالب آن	گروه کرمونا ⁸ ، 2004

1 Robert Cowan

2 Charles Landry

3 Jane Jacobs

4 Alan Jakubzyk & Donald Aplyard

5 Kevin A. Lynch

6 Salzanv, Carmela

7 Henry Leonard

8 Carmona 's Group

پاکزاد، 1382	حیات و زندگی فرد در میان جمع بودن است و آنچه به یک فضا زندگی می بخشد مردم و حضور فعال و پرشور و نشاط آنها در فضا است
چپ من ⁹ ، 1386	تنوع فعالیت هایی که در یک مکان در 24 ساعت در روز، هفت روز هفته، رخ می دهد، شاخصی از سرزندگی مکان است.
گلکار، 1386	سرزندگی شهری، صفت و کیفیتی است که در ذات محیط کالبدی و معماری و مستقل از ناظر وجود دارد. محیط کالبدی مناسب، خود به خود به ایجاد سرزندگی می انجامد.
خستو، 1388	حضور پویا و فعال مردم در تمام طول شبانه روز در محیط های شهری
گل ¹⁰ ، 1389	تنوعی از کاربری های روزانه و شبانه، موسسه های آموزش برای تضمین حیات و سرزندگی، مکان ها و خیابان های امن و فروشگاههایی با ویتترین های باشکوه
مونتگومری ¹¹ ، 1998	سرزندگی را در کنار تنوع از اجزای اصلی سازنده فعالیت در یک فضای شهری بر شمرده و معتقد است سرزندگی موجب تمایز مناطق موفق شهری از یکدیگر می شود.
بوستیک ¹² ، 2003	سرزندگی احساس سرزنده بودن است که تحریک و اجباری به انجام آن نیست.
کریر، 1384	سرزندگی را در مقیاس انسانی در غالب پیاده راه ها، ترکیب خرید و گردش و ورودی های زیاد به فضای عمومی می داند.

منبع: نگارندگان

معیارها و مؤلفه های مؤثر بر سرزندگی

برای رسیدن به کلیتی در مورد معیارهای سرزندگی، پس از بررسی مؤلفه های مختلفی که نظریه پردازان گوناگون در رابطه با سرزندگی عنوان نموده اند، مؤلفه ها طبقه بندی گردید و نتیجه آن در جدول شماره (2) ارائه می شود.

جدول (2): معیارها و مؤلفه های مؤثر بر سرزندگی

عوامل مؤثر بر سرزندگی	نظریه پردازان
چپ من، 1996	تنوع جاذبه ها، قابلیت دسترسی و اتصال ها، آسایش
جیکوبز، 1386	امنیت، آسایش و آرامش اقلیمی، اختلاط کاربری و فعالیت شبانه روزی، نفوذپذیری، حضورپذیری مردم، شفافیت، خوانایی، تنوع و جذابیت
لینچ، 1376	امنیت، آسایش اقلیمی
گل، 1387	آرامش و آسایش اقلیمی، امنیت، شفافیت، زیبایی بصری
شفتو ¹³ ، 2008	خوانایی، تنوع و جذابیت، زیبایی بصری، انعطاف پذیری، امنیت، آسایش و آرامش اقلیمی، تنوع کاربری و فعالیت شبانه روزی، نفوذپذیری، حضورپذیری مردم

9 Chapman

10 Jan Gehl

11 Jon Montgomery

12 Bostic

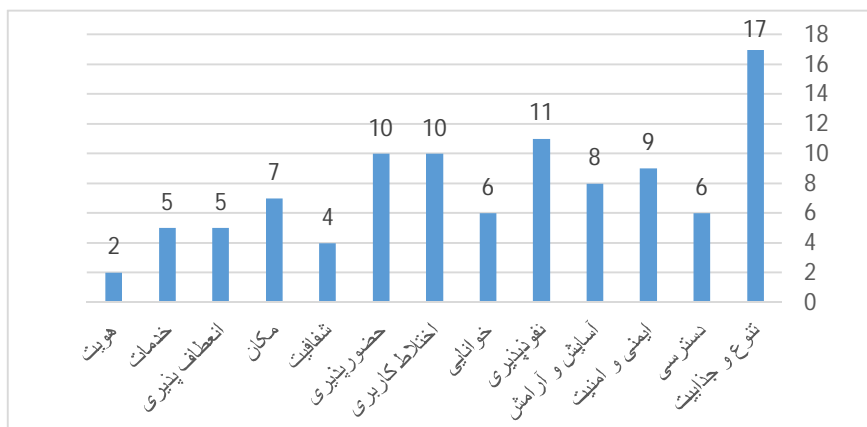
13 Henry Shaftoe

تنوع کاربری، نفوذپذیری، حضورپذیری مردم، شفافیت، تنوع کالبدی	کارمونا، 1388
تنوع اختلاط کاربری ها و فعالیت شبانه روزی، نفوذ پذیری، خوانایی	کریر، 1384
تنوع کاربری، تنوع کالبدی	تیبالدز ¹⁴ ، 1388
خوانایی، تنوع کالبدی، زیبایی بصری، امنیت، تنوع کاربری، نفوذ پذیری، حضورپذیری مردم	انجمن AIA ¹⁵ ، 2005
تنوع کالبدی، زیبایی بصری، امنیت، تنوع کاربری، حضور پذیری مردم	گلکار، 1386
موقعیت مکان، اندازه مکان، برنامه ریزی مکان، طرح مکان	پامیر، 2007
تعداد افراد در خیابان در طی تمام طول روز و شب، استفاده از خدمات، تعداد رخدادهای فرهنگی و مراسم طی سال، حضور فعالیت های زندگی در خیابان و به طور کلی احساس زنده بودن مکان	مونتگومری، 1998
نشاط و سرزندگی ساکنان، سرزندگی فعالیت ها و مغازه ها، سرزندگی حرکت افراد پیاده	راد جهانیانی و پرتوی، 1390
تنوع در کالبد، عملکرد و کاربری، بهره گیری از عناصر طبیعی، دعوت کنندگی و حضور افراد، امنیت	پاکزاد، 1386
تنوع، دسترسی، ایمنی و امنیت، هویت و تمایز، خلاقیت و ارتباط، تشریک مساعی، ظرفیت سازمانی و رقابت	لاندری، 2000
گوناگونی فعالیت ها، کیفیت امنیت محیط برای فعالیت ها، تناسب بصری، غنای حسی، گوناگونی فرم ها، تنوع رنگ، امنیت، آسایش اقلیمی، کیفیت اصوات و رایحه محیط، تقلیل آلودگی ها	جعفری، 1389
نفوذپذیری کالبدی و بصری، عدم اختلاف سطح های شدید در فضاهای شهری، تأمین امکانات برای نشستن	وایت ¹⁶ ، 1980

منبع: نگارندگان

ارزش گذاری معیارهای سرزندگی بر اساس نظریه اندیشمندان

با توجه به مؤلفه های مطرح شده از هر یک از نظریه پردازان، 13 آیتم پرتکرار در این مباحث مطرح می گردد که برای دستیابی مشخص تر به مؤلفه های مطرح شده از دید نظریه پردازان و همچنین میزان اهمیت هرکدام با توجه به میزان تکرارشان در نمودار زیر، آنالیز های مربوطه استخراج می گردد.



نمودار(1): ارزش گذاری معیارهای سرزندگی بر اساس نظریه اندیشمندان منبع: نگارندگان

14 Tybaldz

15 American Institute of Architects(AIA)

16 william-h-whyte

با توجه به نمودار فوق مؤلفه " تنوع و جذابیت " به عنوان مهمترین فاکتور به دلیل بیشترین تکرار و بعد از آن مؤلفه " نفوذپذیری " و " حضورپذیری افراد و اختلاط کاربری " به ترتیب در رتبه دوم و سوم اهمیت قرار می گیرند. در نهایت هفت مؤلفه اصلی در این زمینه که بیشترین میزان ارزش را در نمودار داشتند ؛ که عبارتند از: تنوع و جذابیت، نفوذپذیری، حضورپذیری، ایمنی و امنیت، آسایش و آرامش، مکان و خوانایی انتخاب شدند و در ادامه به تعریف کوتاهی از هر کدام پرداخته می شود.

محدوده مورد مطالعه

■ حافظیه

حافظیه آرامگاه خواجه شمس الدین مجمد متخلص به حافظ و ملقب به لسان الغیب است که در سال 726 هجری قمری در شیراز به دنیا آمد و در همین شهر نیز به کسب علم و دانش مشغول گردید. وی نزد استادان معروف آن دوره به کسب علم و دانش پرداخت و سپس وارد عالم سیر و سلوک گردید. وی در سال 791 هجری قمری چشم از جهان فروبست و او را در گورستان مصلاهی شیراز به خاک سپردند. شصت و پنج سال پس از درگذشت حافظ شمس الدین محمد یغمایی بر فراز قبر حافظ ساختمان گنبدی ساخت. از زمان ساخت بنا تاکنون تعمیرهای بسیاری انجام گرفته اما بنیادی ترین کار در زمان کریمخان زند انجام گرفت. او ساختمانی اساسی بر آرامگاه حافظ ساخت. (خرمایی، 1388)

■ سعدیه

آرامگاه سعدی در کوی سعدی و تنگ سعدی در شما شیراز قرار دارد و زیارتگاه عارفان و دوستداران او می باشد. آرامگاه کنونی او پس از ویرانی آرامگاهی که بر فراز قبر سعدی کریم خان زند می سارد در سال 1331 خورشیدی ساخته می شود. از زمان مرگ سعدی تا به امروز آرامگاه وی را افراد بسیاری بازسازی کرده اند. در زمان زندیه کریمخان زند بنایی ارزشمند بر قبر سعدی ساخت و سنگ مزاری که هنوز باقی است را تهیه و بر آن نصب کرد. بنایی که کریمخان از آجر ساخته بود به صورت دوطبقه بود. (خرمایی، 1388)

روش پژوهش

این تحقیق بر پایه مطالعات و به دست آوردن مبانی نظری سرزندگی آغاز شد. از طریق این مطالعات معیارهای ایجاد کننده سرزندگی و سپس زیر معیارها و نهایتاً شاخص های آن تقسیم بندی شد که شاخص های ارزیابی و معیارهای ارتقاءدهنده سرزندگی نام گرفت. هفت معیار به عنوان مهم ترین عوامل دخیل در سرزندگی فضاهای گردشگری در نظر گرفته شده که به شرح زیر است: تنوع و جذابیت، نفوذپذیری، حضور پذیری، ایمنی و امنیت، آسایش و آرامش، مکان، خوانایی. در مرحله بعد به روش پرسشنامه، شاخص های به دست آمده در محله های مورد نظر (حافظیه و سعدیه) مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه، به نرم افزار SPSS وارد شده و ارتباط آن ها بررسی گردید.

پایایی پرسشنامه

در این مطالعه 30 پرسشنامه قبل از توزیع نهایی، در بین گروه هدف توزیع شد، داده‌ها وارد برنامه نرم افزاری SPSS گردید و آلفای کرونباخ پرسشنامه بدست آمد؛ که نتایج حاصله از آن در جدول شماره 3، ارائه شده است.

جدول (3) : مقدار آلفای کرونباخ به دست آمده متغیرها

متغیرها	آلفای کرونباخ
امنیت	تک سوال
تنوع و جذابیت	0/78
نفوذپذیری	0/711
مکان	0/650
حضورپذیری	0/692
آسایش و آرامش	0/735
خوانایی	0/705
سرزندگی در فضا	0/834

منبع: نگارندگان

مقدارهای آلفای کرونباخ بدست آمده برای متغیرهای پژوهش از 0/650 تا 0/834 نوسان می کند که همگی قابل قبولی می باشند و پایایی پرسشنامه را تأیید می کنند.

اطلاعات توصیفی یافته های پژوهش

در این بخش به بررسی نتایج و تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات جمع آوری شده می پردازیم. ابتدا یافته های توصیفی متغیرهای پژوهش و پس از آن نتایج تحلیل هایی که برای بررسی سؤالات و فرضیه های پژوهش صورت گرفته اند. لازم به ذکر است که تحلیل ها با استفاده از نرم افزار SPSS 20 انجام شده است. به منظور بررسی اطلاعات توصیفی، میانگین، انحراف معیار و حداقل و حداکثر نمره آزمودنی در متغیرهای پژوهش حاضر، مورد بررسی قرار گرفت که نتایج حاصل در جدول شماره 5 ارائه شده است.

جدول (4) : اطلاعات توصیفی یافته های پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
امنیت	حافظیه	1/81	1	5
	سعديه	2/11	1	5
تنوع و جذابیت	حافظیه	38/08	16	54
	سعديه	34/46	21	55
نفوذپذیری	حافظیه	34/62	14	50
	سعديه	34/46	20	52

24	7	3/62	15/01	حافظیه	مکان
26	7	4/28	15/49	سعديه	
34	9	5/52	23/29	حافظیه	حضورپذیری
34	12	4/90	22/24	سعديه	
52	14	7/89	34/36	حافظیه	آسایش و آرامش
53	23	6/77	34/57	سعديه	
31	8	5/11	19/38	حافظیه	خوانایی
33	10	4/96	18/69	سعديه	
85	26	13/02	61/20	حافظیه	سرزندگی در فضا
92	38	11/51	61/98	سعديه	

منبع: نگارندگان

بررسی فرضیات تحقیق

- **فرضیه اول:** به نظر می رسد مؤلفه هایی چون تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، حضورپذیری مردم، نفوذپذیری، مکان، امنیت و خوانایی باعث بالا بردن حس سرزندگی در فضاهای گردشگری می شوند. به منظور بررسی رابطه بین مؤلفه هایی چون تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، حضورپذیری مردم، نفوذپذیری، مکان، امنیت و خوانایی با حس سرزندگی در فضاهای گردشگری، در جدول شماره 7 ضریب همبستگی پیرسون بین این مؤلفه ها ارائه شده است.

جدول (5): ماتریس هم بستگی متغیرهای پژوهش

سرزندگی در فضا		متغیر
سطح معناداری	ضریب همبستگی	
0/001	0/486	امنیت
0/001	0/949	تنوع و جذابیت
0/001	0/925	نفوذپذیری
0/001	0/796	مکان
0/001	0/877	حضورپذیری
0/001	0/933	آسایش و آرامش
0/001	0/815	خوانایی

منبع: نگارندگان

با توجه به اینکه سطح معناداری مربوط به هر ضریب هم بستگی کمتر از 0/05 می باشد، بنابراین ضریب همبستگی مربوط به هر مولفه با سرزندگی در فضا معنادار می باشد. با توجه به اینکه تمام ضرایب هم بستگی مثبت می باشند بنابراین رابطه بین آن ها مثبت می باشد و می توان نتیجه گرفت که؛ مؤلفه هایی چون تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش،

حضورپذیری مردم، نفوذپذیری، مکان، امنیت و خوانایی باعث بالا بردن حس سرزندگی در فضاهای گردشگری می شوند و فرضیه تایید می شود.

- **فرضیه دوم:** تنوع و جذابیت مهمترین عامل افزایش دهنده سرزندگی در فضاهای گردشگری است. جهت بررسی فرضیه دوم به برازش مدل رگرسیونی همزمانی می پردازیم:

جدول (6): بررسی معناداری مدل رگرسیون (آنالیز واریانس)

ضریب تعیین R^2	آماره F	سطح معناداری
0/383	723/810	0/001

منبع: نگارندگان

همانگونه که در جدول آنالیز واریانس مشاهده می شود؛ مقدار آماره F و سطح معناداری مربوطه، معنی داری مدل رگرسیونی را تایید نمی کند. (مقدار سطح معنی داری از 0/05 کوچکتر نمی باشد). هم چنین مقدار ضریب تعیین برابر 0/383 می باشد؛ یعنی مؤلفه های تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، حضورپذیری مردم، نفوذپذیری، مکان، امنیت و خوانایی 0/383 از تغییرات متغیر سرزندگی در فضاهای گردشگری را بیان می کند.

جدول (7): رگرسیون سرزندگی در فضاهای گردشگری بر مولفه ها

متغیر پیش بین	ضریب بتا	سطح معناداری
مقدار ثابت	2/468	0/011
امنیت	0/191	0/327
تنوع و جذابیت	0/566	0/001
نفوذپذیری	0/352	0/001
مکان	0/202	0/045
حضورپذیری	0/221	0/008
آسایش و آرامش	0/423	0/001
خوانایی	0/141	0/177

منبع: نگارندگان

با توجه به مقادیر بدست آمده در جدول مشاهده می شود که مقدار سطح معنی داری تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، حضورپذیری مردم، نفوذپذیری و مکان کمتر از 0/05 می باشد بنابراین این مؤلفه ها دارای ضریب بتایی با تأثیر معنادار بر سرزندگی در فضاهای گردشگری می باشند. با توجه به مقادیر بتا برای هر مؤلفه مشاهده می شود که بیشترین ضریب تأثیر به مؤلفه تنوع و جذابیت مربوط می باشد بنابراین می توان نتیجه گرفت که؛ تنوع و جذابیت مهمترین عامل افزایش دهنده سرزندگی در فضاهای گردشگری است و فرضیه تایید می گردد.

- فرضیه سوم: آرامگاه حافظ از لحاظ سرزندگی دارای وضعیت مناسب تری نسبت به آرامگاه سعدی است. جهت آزمون فرضیه سوم از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) استفاده می گردد.

جدول (8): تحلیل واریانس چندمتغیره برای بررسی میزان سرزندگی در فضای گردشگری حافظیه و سعدیه

نام آزمون	مقدار	سطح معناداری
آزمون اثر پیلاپی	1/66	0/128
آزمون لامبدای ویلکز	1/66	0/128
آزمون اثر هلینگ	1/66	0/128
آزمون بزرگترین ریشه روی	1/66	0/128

منبع: نگارندگان

همانطور که در جدول 4 مشاهده می شود یافته های حاصل از تحلیل واریانس چند متغیری (Manova) حاکی از این است که سطح معناداری مربوط به آزمون ها از 0/05 بیشتر می باشد؛ بنابراین از لحاظ آماری معنی دار نمیباشد. لذا می توان گفت که بین میزان سرزندگی در فضای گردشگری حافظیه و سعدیه تفاوت معنی داری وجود ندارد. برای بررسی دقیقتر، در ادامه از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه (Anova) در متن مانوا استفاده گردید.

جدول (9): نتایج تحلیل واریانس یک طرفه روی زیرمتغیرهای میزان سرزندگی در فضای گردشگری حافظیه و سعدیه

منبع اثر	متغیر ملاک	مقدار F	سطح معناداری
گروه	امنیت	1/231	0/270
	تنوع و جذابیت	0/263	0/610
	نفوذپذیری	0/069	0/793
	مکان	0/291	0/591
	حضورپذیری	0/895	0/347
	آسایش و آرامش	0/017	0/896
	خوانایی	0/746	0/390

منبع: نگارندگان

با مقایسه سطح معناداری حاصل از آزمون آنها؛ در متغیرهای امنیت، تنوع و جذابیت، نفوذپذیری، مکان، حضورپذیری، آسایش و آرامش و خوانایی سطح معناداری از 0/05 بیشتر می باشند؛ بنابراین این متغیرها در دو گروه دارای تفاوت معناداری نمی باشد. بنابراین میزان امنیت، تنوع و جذابیت، نفوذپذیری، مکان، حضورپذیری، آسایش و آرامش و خوانایی در حافظیه و سعدیه تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

نتیجه تحقیق

فضاهای گردشگری به منزله یکی از فضاهای عمومی شهری، یکی از مهم ترین کاربری های موجود در شهرهای توریستی هستند که وجود سرزندگی در آن ها، بستری مناسب را برای نقش های متعدد اقتصادی، اجتماعی و ... فراهم می کند. در این تحقیق سعی شده است تا ضمن ارائه ی مدلی تحلیلی برای بررسی سرزندگی فضاهای گردشگری، مقایسه سرزندگی در دو فضای گردشگری مهم در شیراز یعنی حافظیه و سعدیه صورت گیرد. بر اساس نتایج به دست آمده از نظریه ها، مهم ترین معیارهای دخیل در سرزندگی فضاهای گردشگری در این دو مکان تاریخی به ترتیب عبارتند از: تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، نفوذپذیری، حضورپذیری، مکان، امنیت و خوانایی. پس از استخراج این معیارها و تهیه پرسشنامه ها و تأیید پرسشنامه ها با توجه به روایی و پایایی آن، بیش از صد پرسشنامه در اختیار گردشگران حاضر در این دو فضا قرار گرفت و پس از پاسخگویی و جمع آوری پرسشنامه ها با تحلیل های انجام شده در نرم افزار SPSS و همچنین تحلیل هایی که بر روی فرضیه های ذکر شده انجام شد، مشخص گردید که مؤلفه هایی چون تنوع و جذابیت، آسایش و آرامش، حضورپذیری مردم، نفوذپذیری، مکان، امنیت و خوانایی باعث بالا بردن حس سرزندگی در فضاهای گردشگری می شوند. از این میان "تنوع و جذابیت" مهمترین عامل افزایش دهنده سرزندگی در فضاهای گردشگری است. همچنین نتایج پژوهش نشان می دهد که مولفه های سرزندگی در دو بنای حافظیه و سعدیه دارای تفاوت معناداری نمی باشند. به عبارتی میزان سرزندگی در این دو فضا تفاوت چندانی ندارد. با توجه به نتایج تحقیق توجه به مولفه های اثربخش بر احساس سرزندگی در فضاهای عمومی و گردشگری امری ضروری به نظر می رسد و به کارگیری آنها میتواند در کیفیت بخشیدن به فضاهای زندگی بسیار موثر باشد.

فهرست منابع

- خرمایی، محمد کریم (1389). شیراز شهر آسمانی، فرهنگ پارس. شیراز
- یارمحمودی، زهرا و نیکنهاد، فاطمه. (1400). بررسی تطبیقی نحوه انعکاس اندیشه شاعر و طراح بر معماری باغ مزار (نمونه های موردی: باغ آرامگاه حافظ و سعدی). مجله هنر و تمدن شرق، 9(32)، 29-44.
- جیکوبز، جین (1386). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. مترجم: حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی، چاپ اول، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- معرب، یاسر (1395). تحلیل و بررسی سرزندگی پارک های جدید شهری. آمایش جغرافیایی فضا، 20، 193-208.
- کشاورز، امیر (1378). رابطه بین سرزندگی و ویژگی های جمعیت شناختی با شادکامی در مردم شهر اصفهان. مطالعات روان شناختی، 4، 63-45.
- حبیبی، داود (1392). بررسی عوامل مؤثر بر افول حس سرزندگی و زیست پذیری در بافت های تاریخی و فرسوده، شهر ایرانی اسلامی، 14، 77-76.
- عظمتی، سعید و صالح پور، بهرام. (1400). امکان سنجی ارتقا سطح سرزندگی در فضای باز دانشگاهی از نگاه کاربران فضا به روش مدلیابی معادلات ساختاری، معماری و شهرسازی پایدار، 9(2)، 215-227.
- شجاعی، دلارام (1394). عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس های مختلف شهر تهران. باغ نظر، 34، 93-108.

- سرور، هوشنگ و اصغری، رویا.(1400). تحلیل فضاهای عمومی شهرها از منظر رهیافت سرزندگی. برنامه ریزی فضایی، 4، 39-58.
- خستو، مریم(1389). عوامل مؤثر بر سرزندگی فضاهای شهری. هویت شهر، 6، 74 – 63.
- محدی، ندا (1394). نقش مبلمان شهری در سرزندگی پیاده راههای بافت تاریخی. پژوهشهای منظر شهر، 4، 68 – 59.
- مرباغی، بهروز (1390). مترو معیار سرزندگی شهری. جستارهای شهرسازی، 36، 62 – 55.
- دادپور، سارا(1391). معیارهای سرزندگی فضاهای شهری. جستارهای شهرسازی، 37، 39 – 34.
- لطیفی، غلامرضا (1393). مقایسه تطبیقی سرزندگی شهری در محلات مجیدیه جنوبی و سعادت آباد تهران. مدیریت شهری، 34، 40 – 27.
- آزاد ارمکی، مرضیه(1400). احیا زندگی شبانه در بافت شهری خیابان لاله زار. جامعه شناسی فرهنگ و هنر، 2، 1-32
- گلکار، کوروش (1379). مؤلفه های سازنده کیفیت طراحی شهری. صفه، 32، 65 – 38.
- محمدی، محمود (1392). ارزیابی مولفه های کیفیت فضای شهری بر میزان مطلوبیت مسیرهای پیاده گردشگری. معماری و شهرسازی ایران، 5، 32 – 15.
- بازوبندی، فرشاد(1393). نقش سرزندگی در ایجاد تصویر ذهنی شهروندان و میزان بهره گیری از فضای شهری. پژوهشهای منظر شهر، 1، 43 – 33.
- ستاری فرد، شهرام (1394). بررسی نقش مراکز مذهبی در افزایش سرزندگی شهرهای معاصر. مدیریت شهری، 40، 158 – 141.
- احمدی، علی (1393). بررسی وضعیت سرزندگی بافت های هدف برنامه های بازآفرینی شهری و ارائه راهکارهای ارتقاء آن. هفت شهر، 47 – 48، 96 – 85.
- شاهپوندی، احمد(1394). بررسی ویژگی های کالبدی و اثرگذاری آن بر سرزندگی و زیست پذیری محله های قدیم شهری. مرمت و معماری ایران، 9، 26 – 13.
- عباس زاده، شهاب (1391). بررسی و تحلیل مؤلفه های تأثیرگذار بر بهبود کیفیات فضایی پیاده راه ها به منظور افزایش سطح تعاملات اجتماعی، مطالعه موردی: محورهای تربیت و ولیعصر تبریز. مطالعات شهری، 4، 10 – 1.
- حسنی، علیرضا (1392). ایجاد سرزندگی شبانه شهری با رویکرد طراحی فضاهای 24 ساعته، نمونه موردی خیابان آزادشهر مشهد، سمپوزیوم معماری و شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت از معماری بومی تا شهر پایدار
- هاشم پور، پریسا(2016). سرزندگی و معیارهای آن در معماری. کنفرانس بین المللی معماری، شهرسازی، مهندسی عمران، هنر، محیط زیست آینده افق و نگاه به گذشته

- Cowan,R. (2005). The Dictionary of urbanism, street wise press.
- Landry, C. (2000). Urban Vitality: A New Source of Urban Competitiveness. Prince Claus Fund Journal, Archive Issue Urban Vitality-Urban Heroes.
- Jacobs, J. (1961). The Death and Life of Great Cities. New York: Random House.
- Lee, Y. J. (2008). Subjective Quality of Life Measurement in Taipei. Journal of Building and Environment, 43 (7): 1205-1215.
- Marans, R. W. (2003). Understanding Environmental Quality through Quality of Life Studies: The 2001 DAS and Urban Planning 65. Journal of Landscape and Urban Planning, 65: 73-83
- Carmona, M, Heath,T, Oc,T. Tiesdell,S.(2003), Public space urban space: The Dimensions of Urban Design, Architectural Press, London.
- Lang, Jon. (2011). Companion to urban design: City branding,routledge,p.p:551-541
- Trancik, R.(1986). Finding Lost Space: Theory of Urban Design, New York: Van Nostrand Reinhold
- Tibbalds, F.(1990).Making People-friendly Towns: Improving the Public Environment in Town and Cities", Harlow: Longman
- Lynch, K.(1993).The Image of the City", Cambridge, Mass: MIT Press
- Lang, J.(1961).Urban Design - The American Experience, New York: Van Nostrand Reinhold.

- Greene, S.(1992). Cityshape, JAPA, 58(2): 177-189.
- Cooper Marcus, C. & W. Sarkissian.(1986). Housing as if People Mattered, Berkeley: University of California Press
- Bentley et al. (1985). Responsive Environment, a Manual for Designers (pp. 85-95). Oxford Butterworth Architecture.
- Krier,R.(1979). Urban Space,Academy Edition ,London
- Montgomery, J. (1998). Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design. Journal of Urban Design, 3, 93-116
- Lynch, K . (1981). A Theory of Good City Form (Cambridge, MA, MIT Press
- Whyte,W. (1980). social life of small urban space. conservation foundation
- Gehl, John, (1987). “Life Between Buildings”, Van Nostrand Reinhold press

Analysis of Vitality in Urban Tourism Spaces

(A Case Study of Hafezieh and Saadieh in Shiraz)

Abstract

In recent years, the concept of quality of Urban Tourism Spaces has been widely considered in the studies conducted in many different fields and it is regarded as the main objective of urban planners and authorities. Humans are the most important factor in giving life to living spaces and human presence in public spaces indicates a vibrant urban environment. Assuming that vitality in tourism spaces enhances the quality of space and helps to attract different age groups in tourism spaces, the present study tried to answer two questions: 1. What criteria do play the most and least role in promoting the vitality of tourism spaces? and 2. Which of the two studied tourism spaces (Hafizieh and Saadiyeh) is more vibrant? To answer the research questions through content analysis, seven main components were obtained after reviewing the definitions and dimensions of the concept of vitality and studying the opinions of thinkers in this field. Following the extraction of the vitality indices, the questionnaires were distributed and collected in the studied places and the information obtained from the questionnaires was analyzed using SPSS software. By comparing the significance level of the variables, it was recognized that the variables were not significantly different between the two groups. Therefore, the levels of security, diversity, attractiveness, permeability, location, attendance, comfort, and readability in Hafiziye and Saadiyeh are not significantly different from each other.

Keywords: vitality, architecture, Shiraz, Hafezieh, Saadieh